

TELEVİZYON ÇOCUK EĞİTİMİ İZLENCELERİNDE KUKLA (*)

Rich McEWEN

Çeviren :
Ass. Feridun AKYÜREK

Televizyonun ilk günlerinden bu yana, çocukların dikkatini çekme ve sürekli tutabilme özellikleriyle kuklalar, çocuk izlencelerinin bir bölücüğü olmuştur. Gerçekten de **Susam Sokağı (=Sesame Street)**, **Kaptan Kangaroo (=Captain Kangaroo)**, **Bay Rogerlerin Mahallesi (=Mister Rogers' Neighborhood)** gibi sevilen, başarılı çocuk izlencelerinde kuklalar, bütünüün ayrılmaz bir bölücüğü olarak kullanılmışlardır. Çocukların, kuklalara ilgisi olduğu gerçeği de bu uygulamalar sonucu kanıtlanmıştır. Öyle ki, kimi kuklalar, bir yıldız oyuncuyla aşağı yukarı aynı eşbeğini düzeyine ulaşmıştır. (**Susam Sokağı**'ndaki dev kuş gibi hangi oyuncu sevilmiştir?) Bu da eğitim izlencelerinin yararına bir durumdur.

Eğitimdeki yeni boyutlarla geliştirilen, başarılı sınıf okuma izlencesi olan "Alpha One" temel alınarak, ana figürleri alfabenin harfleri olan etkili kuklalar, St. Louis KETC-TV'u tarafından yapılan onbeşer dakikalık 60 izlencede, **The Letter People**'da okumayı öğretmeye başlamışlardır. "Alpha One" izlencesinde, her bir harf, sesleriyle birleştirilmiş özellikleri olan bir harf kişidir. Örneğin, Bayan E exercises (alıştırmalar) yapar. Bay M munching mouth'a

---

(*) «Producing With Puppets», Educational and Industrial Television, March, 1977, p. 37-40.

(hapır hupur yiyen bir ağıza), Bay F funny feet'e (komik ayaklara) sahiptir. Diğerleri de böyle. (Kişiliklere uygun Türkçe karşılık bulmak ayrı bir çalışma gerektirdiğinden özgün kişilikler İngilizce ve Türkçe anlamlarıyla verilmiştir. Ç.N.)

Bu özgün alfabe kişilikleri, televizyon dizisini, şarkı söyleyerek, küçük skeç ve parodiler yaparak renklendiren kuklalar olmuşlardır. Kuklaların bu küçük skeçleri, ağır ağır gelişen eğitim içeriklerinin arasına bölecikler halinde serpiştirilmiştir. Amaç, izlencenin vurgusunu sağlamak ve eğitim içeriğine ilgiyi toplamaktır. İzlemede, alfabenin bu 26 harf kuklasına ek olarak, sürekli gözükken başka kukla kişilikler de vardır. Örneğin, oyun bölümlerinin sunucusu Monty Swell, Sam Spade tipi olan Dedektif Nordo gibi.

Kukla izlencesini hazırlayan KETC-TV'ü, King Hall gibi usta bir kukla oynatıcısına ve döşem (dekor) tasarımcısına sahip olduğu için şanslıydı. Hall, daha önceleri, kukla takımlarında ve kukla ile ilgili çeşitli işlerde çalışmıştı: Walsworth Kuklacılarında; Campbell-Burr, Bob Baker, Sid ile Marty Kroft yapımevlerinde; Kaliforniya Orange Country'deki Melodyland Tiyatrosu için giysi tasarımlarında; kendi grafik yapımyerinde ve Walt Disney Yapımevi için hazırlanan Bedknobs ile Broomsticks'te özel hileci olarak.

Hall'e göre, tıpkı müzisyenlik ve dansçılık gibi, kuklacılık da özel bir çalışmayı gerektirir. Çünkü bugünkü çoğu uğraşman (profesyonel) kuklacılar çok küçük yaşlarda, yörelerinde taşbebeklere bağlanmış iperle ya da kağıttan kesilmiş kuklalarla kukla oynatmış; daha sonra bu el sanatında deneyim sahibi olarak, kukla ile ilgili herşeyi yapmağa başlamışlardır: kukla tasarımı, yapımı, metin yazma, döşem, ışıklama, oynatma vb. Hall'in **The Letter People**'da çok yönlülükle uyguladığı gerçekte buydu.

Kuklaların çok değişik tipleri vardır: Ele uygun ve parmaklar tarafından devinim verilen el kuklaları (örneğin, Punch ile Judy gibi); sahnedeki denetimi yukarıdan iperle sağlanan Marionette (örneğin, Pinocchio gibi). **The Letter People**'da ise, el ile sopalı kuklanın bir karışımı kullanılmıştır.

Bir kukla oynatıcısı, sahne ya da televizyon oyuncusunun bilmediği sorunlarla karşı karşıyadır. Kukla oynatıcısının ana işi, cansız kumaş böleciklerinden hazırlanmış kuklasını, canlı, insanın

tüm devinim ile duygularını vererek oynatmasıdır. Ama **The Letter People**'daki kukla oynatıcıların çoğu, kuklacı olmayıp çekici (kamera) karşısında oynamaya alışkın oyunculardır. Kuklayı, yaşamdaki tüm devinimler içinde canlı bir insan gibi oynatmak, onlara konuşma sırasında tüm etkiyi sağlayacak yüz anlatımlarını vermek, izleyiciler tarafından görülmeven bu oyuncular için çok zordur.

Kuklacılık aynı zamanda çok yorucu bir iştir. Bir kuklacı, çalışma sırasında eli ile sopayı, elleri başının üstünde, garip bir döşemin arkasında, ya da diğer bir kuklacının yanına çömelerek oynatmayı öğrenmelidir. (Biz devinimi kolaylaştırmak için, tekerlekli tabureler kullandık. Rich McEwen).

Hall'e göre, çoğu kişi, kuklaları ilk kez ellerine aldıklarında, birçok temel yanlışlar yapmaktadır -en yaygını günlük konuşmanın tam tersi, bir sözcük söylenirken kuklanın ağzını kapatmaları ya da tam bunun karşıtıdır. Ağzın oynamasında ve kuklaya ilişkin herhangi bir şeyde gerekmedikçe abartıya kaçılmayıp, devinimin, yüz anlatımıyla (mimikle) uyumlu olması sağlanmalıdır.

Bununla birlikte, marionette (ipli kukla) ayrı tutulursa, kuklaların ayağa sahip olmadığı çirak oynatıcılar -ve televizyon yönetmeni, döşem tasarımcısı tarafından göz önünde tutulmalıdır. Bu şunu gösterir: Bir el ya da sopalı kuklanın oturması, ya da kapıdan girip çıkması olası değildir. Kuklaların bu ayırımından dolayı televizyon yönetmeni, oynatıcılarla bu kuklaların devinim planlamasını yapmalıdır. Bu gibi sorunlarından dolayı, yapım takımının, kukla oynatıcılarla çalışmasında yararlar olduğunu da bilmek gerekir.

İnsanlar gibi, bir kukla da peruklar, şapkalar, kimi süsler, bunun, göz kullanılarak kolaylıkla değişebilmeli, bir temel kukla böylelikle birçok değişik kişiliği canlandırabilmelidir. Bu çok ekonomik bir yoldur.

Yapım çalışanları ile özellikle metin yazarları kuklaların şu üstünlüklerini unutmamalıdır: 1) Kuklaların, sahnedeki devinimi çok hızlı olabilir; 2) Kuklaların yalnızca insan olması gerekmez, hayvan ya da cansız nesnelere olabilir; 3) Birden bire görünüp, yitebilirler; 4) Uçabilirler. **The Letter People**'in etkileyici bir sahnesinde, sahnenin geri planında şimşek gibi devinen bir ana kişilik

vardı. Bu kukla, geri planın karşısında iken hızlı değişkenliği nedeniyle croma-key ve çekicide (kamera) uzayar (zoom) mercekleri kullanılmıştır.

Bu diziye, canlı oyuncuların kullandıklarına benzer döşemler yaptırılmıştı. Bu döşemler, genellikle kuklalar için kabul edilen boyuta uygulanmış oldukça küçük, yerden yüksekliği dört feet (yaklaşık 125 cm.) olan bir sahneye göreymiş. Döşem köpük özünden yapılarak, değişmez bir üç boyut verilmişti. Bu küçük sahnenin ışıklanması da tıpkı büyük sahnelerin ışıklama ilkelerine göre yapılmıştı.

Televizyon yapımındaki bu temel ilkelerle, yapımcı King Hall'un yanı sıra, Tom McDonough ile Jeff Jones, kuklaları ve canlı oyuncuları kullanarak eğitici izlenceler dizisi planlamışlardır. Birinci adımda, seçilen içerik 60 izlenceyi kapsamıştır. KETC-TV'ü çalışanları ile eğitimcilerle yapılan toplantı sonucunda, kurallara uygun eğitimin ana hatları saptanmıştır. Bu ana hatlardan yola çıkılarak metinler hazırlanmış ve danışmanlara gönderilmiştir. Amaçlanan beş ile yedi yaş izleyici yerine, danışmanlar, izlence metinlerinin içeriklerini değerlendirmişlerdir. Onların onayından sonra, metinler seslendirmeyi yapacak oyunculara dağıtılmıştır. Zorlukla seçilen oyuncularda, öncelikle aranan, el kuklasını oynatmaktan çok, değişik ilginç sesli olmaları ve mim deneyimlerinin de olmasıydı. Seslendirici oyuncuların seçiminden sonra, King Hall, çoğu haftalarını, onlara kuklacılık sanatını öğretmeye harcamıştır. Bu yapım dersleri sırasında ayrılanların yerine yenisi alınmıştır. Yeniler, ayrılanların seslerine kendi seslerini uydurmaya çalışmışlardır. (Yalnız çok dikkatli bir izleyici Bay T'nin üç ayrı sesi olduğunu ayırtıyabilirdi.)

Seslendirici oyuncular, metni önce yalnız, sonra diğer rol sahipleriyle sınıdıktan sonra, ses yapımıyerinde (stüdyo), sesler ilgili kuşağa kayıt edilmiştir. Müzik ve ses etkileri de bu kuşağa eklenecek, izlencenin ses kuşağı tacaçlarda (audiocasette) birleştirilmiştir. Bu işlemi görüntü kuşağından ayrı yapmaktaki amaç, kuklaların özgür bir biçimde kuklalarını televizyon yapımıyerinde oynatmaya uyabilmeleri içindi. Ana ses kuşağı bittiği zaman, ayrı ayrı tacaçlara çekilmiş ve kukla oynatıcılarına, evlerinde kuklalarıyla kuklaların ağız devinimlerini, ses kayıt kuşağındaki sese uydurmaya çalışmaları için dağıtılmıştır.

Bu ev çalışmalarından sonra, yapımyerine gelinmiştir. İzlenenin ses bölümü, sesyayarların (hoparlör) yardımıyla, birlikte sınınanmıştır. Sonra görüntü kayıt kuşağına (video tape) ses ve görüntü birlikte kayıt edilmiş, izlencenin bu canlandırılan bölümü, çizgi film olan diğer bölüme kurgulanmıştır.

Eğer izlenceler izleyiciyi devinime geçirip, öğretici içeriği sunamıyorsa, ilgiyi tutamıyorsa, amaçlanan izleyicinin dikkatini çekemiyorsa, eğitimin diğer çekinceleri gibi etkisizdir. Ama ilk başlarda amaçlanan yaşlardaki çocuk izleyicinin ilgisini kuklalar tartışmasız çekmiştir. **The Letter People** bunun açık kanıtıdır.

Kazanç amacı gütmeyen, bağımsız eğitim ile ruhbilimsel araştırma örgütü olan Media Devinimleri Araştırma Merkezi, **Bay Z ile Buluşma (=Meet Mr. Z)** ile **Yakalama Oyunu (=The Catching Game)** izlencelerine test uygulamıştır. Bu izlencelerde aranan şuydu: Bu izlenceler izleyicinin dikkatini çekti mi; izleyiciler tüm izlenceleri izleyip bunlardan okuma güdüsü aldılar mı; okuma yeteneğini geliştirdi mi?.. Kukla ve canlandırma böleciklerinin öznel ve nesnel yönlerden yapılan bu araştırması sonucunda izlenceler izleyicinin dikkatini topluyor ve izleyiciler bu dizileri izleyip yoğunlaşıyorlarsa iyi puan almışlardır.

Fakat kuklaları kullanma, etkileyici, çekici bir izlenceye güvence sağlamak anlamına gelmez. Herhangi bir televizyon izlencesinin çekincesi, metni düzeni sokmak, diğer tüm yapım değerleri ile birikte önemini korur. Ama herşeye karşın, kuklaların çocuk izlenceleri için çekici ve uygun seçenek olduğunu **The Letter People** ile ondan önce yapılan izlenceler kanıtlamıştır.